

Balázné Lendvai Marietta*

**PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE
MINT A TUDÁSALAPÚ GAZDASÁG
MEGTEREMTÉSÉNEK FONTOS ÉPÍTŐKÖVE**

A demográfiai változások, az új gazdasági környezet okozta kihívások, a pénzügyi közvetítő rendszerben bekövetkező tendenciák és a felgyorsult termékinnováció következtében egyre nagyobb kockázat hárul a háztartásokra a mindennapi döntéshozatalok során. Jogosan vethető fel a kérdés: Vajon rendelkeznek-e a háztartások megváltozott kockázatviselésükhöz igazodó, azaz döntéseik kockázatainak felméréséhez szükséges pénzügyi ismeretekkel? A közelmúltban készített kutatások eredményei arról tanúskodnak, hogy Magyarországon kifejezetten alacsony a pénzügyi kultúra szintje.

Ezt felismerve a pénzügyi kultúra fejlesztése a pénzügyi stabilitási eszközrendszer fókuszába került.

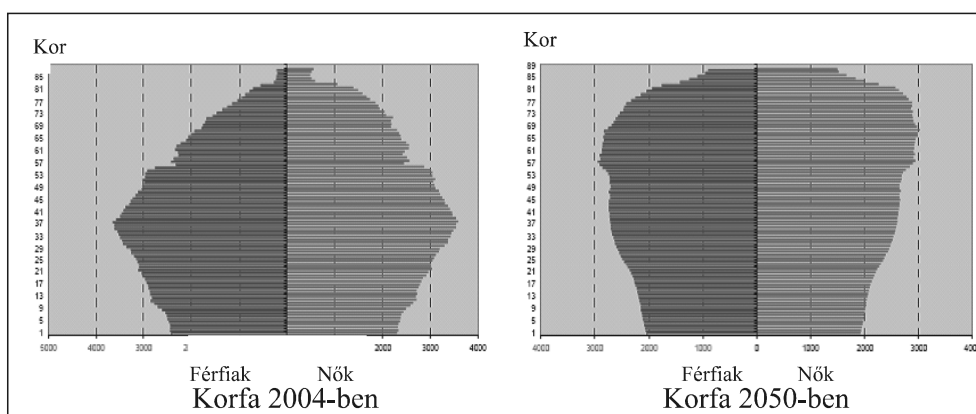
A tanulmányban bemutatom a kitűzött cél elérése érdekében tett eddigi lépéseket, intézkedéseket, majd felsorakoztatom a továbblépés lehetséges irányait, s az egyelőre akadályt jelentő tényezőket.

Rámutatok továbbá arra, hogy a pénzügyi kultúra fejlesztése, miért élvez kiemelt prioritást a 2007 és 2013 közötti időszak stratégiájában, s miért fontos építőeleme a tudásalapú gazdaság megteremtésének.

I. HAZAI HELYZETKÉP

A nemzetközi tendenciákhoz hasonlóan Magyarországon is folyamatosan növekszik a háztartások pénzügyi kockázatokkal szembeni kitettsége, amelynek háttérében az alábbi tényezők állnak:

- Demográfiai változások:

1. ábra

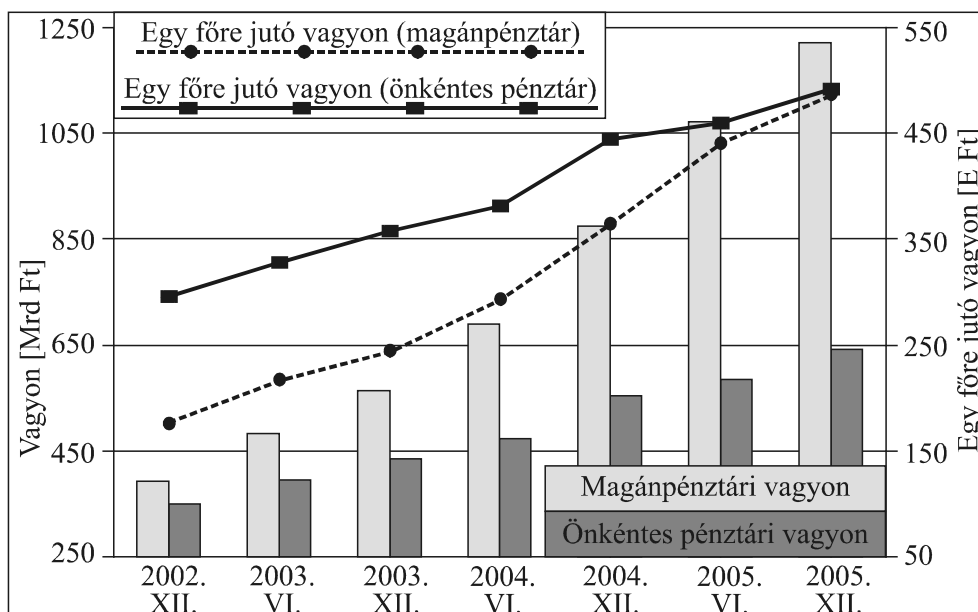
Az Európai Unió (EU-25) lakosságának életkor szerinti megoszlása¹

* BGF Pénzügyi és Számviteli Főiskolai Kar Zalaegerszegi Intézete, Pénzügy Tanszéki Osztály, főiskolai tanársegéd.

BALÁZSNÉ LENDVAI M.: PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE...

Jelenség: (1. ábra)	<ul style="list-style-type: none"> • alacsony születési ráta, • növekvő várható életkor
Válasz: (2. ábra)	<ul style="list-style-type: none"> • nyugdíjrendszerek reformja, • az átalakuló nyugdíjrendszerek az öngondoskodásra épülnek, • előtérbe kerülnek a tőkepiaci befektetések
Következmény:	<p>Az egyén viseli az alábbi kockázatokat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>Befektetési kockázat:</i> (elégtelen hosszú távú megtakarítások, igényekhez nem megfelelő eszköz választása) • <i>Piaci kockázat:</i> (kifizetések volatilisává válhatnak) • <i>Inflációs kockázat:</i> (a kifizetések nem indexáltak)

A 2. ábrából kiolvasható, hogy a nyugdíjpénztárak a 2005. decemberi adatok alapján több mint 1900 milliárd forintot kezelnek, ezen belül viszont az önkéntes megtakarítások mindössze 34%-ot képviselnek. Az előbbi adatok valamint a fentiekben vázolt demográfiai tényezők korjelző tendenciáit szem előtt tartva nem véletlen, hogy az állam a befektetések közül leginkább az öngondoskodás elvére építkező nyugdíjpénztári megtakarításokat támogatja. Ennek jegyében került kiegészítésre a három pilléru nyugdíjrendszerünk 2006-ban az ún. „nyugdíj-előtakarékossági számla” (nyesz) nyusedik pillérével.

2. ábra
Magán- és önkéntes nyugdíjpénztári vagyon alakulása²

A nyesz tudatos befektetői magatartásra ösztönzi a jövőbeli nyugdíjakra takarékoskodókat. A számlatulajdonosok ugyanis szabadon rendelkezhetnek arról, hogy az általuk befizetett összeget milyen típusú értékpapírba (például részvénybe, kötvénybe, vagy befektetési jegybe) helyezik. Az állam a harmadik, önkéntes nyugdíjpénztári pillér után adókedvezményt, a negyedik pillérbe befizetett összegek után pedig 30%, de évi legfeljebb 100 ezer forint összegű előtakarékosági támogatást biztosít. További előnye a konstrukciónak, hogy a jelenleg érvényben lévő jogszabályok értelmében a nyugdíj-előtakarékossági számlán jóváírt kamat adómentesnek minősül.

¹ Forrás: EPC/EC 2006., MNB: „Pénz, tudás, gyarapodás-pénzügyi ismeretek az oktatásban” konferencia, 2006. október 03.

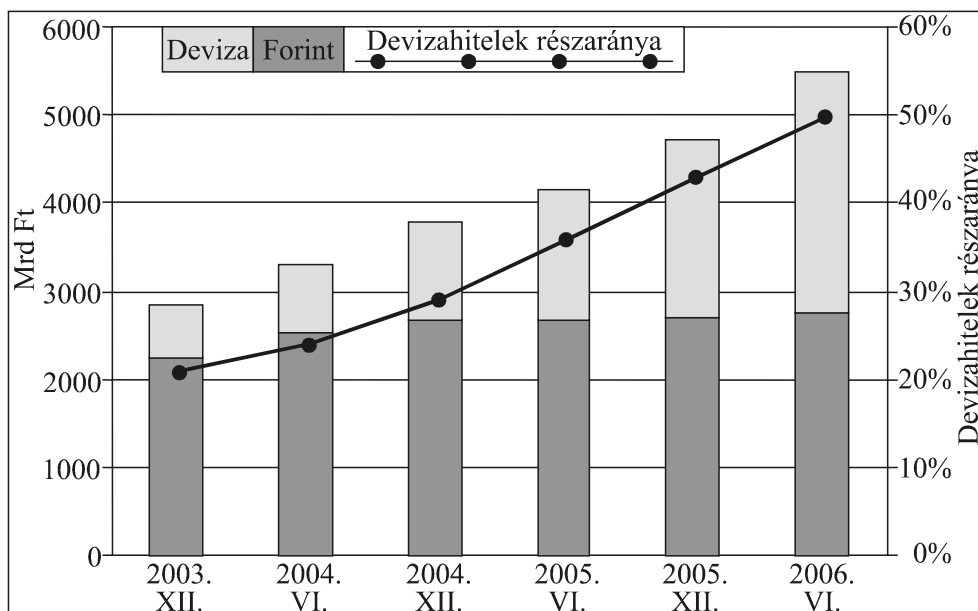
² Forrás: MNB, PSZÁF (http://www.pszaf.hu/engine.aspx?page=pszafhu_idosorok)

BALÁZSNÉ LENDVAI M.: PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE...

- A pénzügyi közvetítőrendszerben bekövetkező változások:

Jelenség:	<ul style="list-style-type: none"> • a bankok tulajdonosai által támasztott magas jövedelmezőségi elvárások, • egyre fokozódó verseny
Válasz:	<ul style="list-style-type: none"> • felgyorsult termékinnováció, • egyre több a piaci áringadozásoknak kitett termék jelenik meg a bankok kínálati palettáján, • a kínálati versenyben egyre nagyobb szerephez jutnak a marketingeszközök és a különböző értékesítési csatornák, • a bankok marketingkiadásai gyors emelkedést mutatnak, 2005-ben már megközelítették a 25 milliárd forintot.
Következmény:	<ul style="list-style-type: none"> • számos új, egyre bonyolultabb banki termék, • kockázatok áthárítása a fogyasztókra, • az ügyfelek rövid távú szemlélet alapján, a tényleges kockázatok ismerete nélkül döntenek, • a háztartások olyan szolgáltatásokat is igénybe vesznek, amelyre nincs igazán szükségük, illetve nem a legmegfelelőbb számukra (miss selling)

A fentiekben leírtak alátámasztására vegyük például napjainkban az ügyfelek körében egyre kedveltebb devizaalapú hiteleket. A 3. ábra jól szemlélteti, hogy a 2004-ben meginduló, majd 2005-től dominánssá váló devizahitelezés egyre nagyobb népszerűségnek örvend. Az MNB 2006. júniusi adatai alapján a lakossági hiteleken belül 50%-ot képvisel a devizaalapú hitelek aránya. A termék legfőbb vonzerejét a forint és devizaalapú konstrukciók között fennálló kamatkülönbség adja. A növekvő devizásodás azonban számos kockázatot hordoz a törlesztőrészletek nagyságára nézve. Mivel a bankok az ügyfelekre hárítják az árfolyamkockázatot, ezért egy jelentősebb árfolyammozgás a devizaadóssággal rendelkezők törlesztési terhének számottevő emelkedéséhez vezet.

3. ábra
Lakossági hitelek devizaaránya³

³ Forrás: MNB: „Pénz, tudás, gyarapodás-pénzügyi ismeretek az oktatásban” konferencia, 2006. október 03., PSZÁF: (http://www.pszaf.hu/engine.aspx?page=pszafhu_idosorok)

BALÁZSNÉ LENDVAI M.: PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE...

A devizában denominált hitelek további kockázata a kamatkockázat. 2004-ben és 2005-ben mind az eurózónában mind Svájcban alacsonyok voltak a kamatok.⁴ Azóta azonban többször történt kamatemelés, amelynek köszönhetően jelenleg:

- ⇒ az euró (EUR) alapkamat jelenleg: 3,25%⁴;
- ⇒ a svájci frank (CHF) alapkamat mértéke: 1,75%⁴.

Fontos tehát, hogy a devizahitelt felvevők döntéseiket ne a jelenlegi kamat- és árfolyamszint alapján maximalizálják, hanem számoljanak a jövőbeni törlesztőrészlet esetleges jelentős ingadozásával, valamint annak nagyságát befolyásoló további költségekkel is. Mindezek figyelembevételével nemcsak a döntés pillanatában fennálló kamatkülönbözetből adódó pozitívumból kell kiindulni, hanem fel kell tenni egy további kérdést is: „Mekkora az a küszöbérték, amit a háztartás elbír még egy devizaalapú hitelnél, amennyiben kalkulál az addicionális kockázati tényezőkkel?” Erre a kérdésre választ keresve egészen biztos, hogy sokan elbizonytalanodnának, s alaposabban megfontolnák, hogy milyen típusú hitelt vegyenek fel.

- A pénzügyi ismeretek hiánya:

Jelenség:	A társadalom döntő része semmilyen pénzügyi, illetve gazdasági oktatásban nem részesült: <ul style="list-style-type: none">• megfelelő alapok hiányában az új ismeretek nehezen, illetve egyáltalán nem kerülnek befogadásra;• a társadalom döntő része a következő generációknak nem tud átadni megfelelő pénzügyi ismereteket;
Válasz:	<ul style="list-style-type: none">• ismeretek hiánya következtében a háztartások kockázatosabb pénzügyi pozíciót vehetnek fel (túlzott eladósodás, elégtelen és nem diverzifikált megtakarítás stb.), mint amennyit a kockázatviselési hajlandóságuk indokolna;• a bekövetkező váratlan, negatív események következtében a háztartások erősen csökkenthetik fogyasztásukat, illetve a pénzügyi szolgáltatások iránti keresletüket;
Következmény:	<ul style="list-style-type: none">• közvetlen hatás: a háztartások megrendült pénzügyi helyzetükből kifolyólag nem képesek az adósságaikat törleszteni, jelentősebb hitelezési veszteségek esetén a pénzügyi közvetítők pénzügyi helyzete is meggyengülhet;• közvetett hatás: egyrészt a csökkenő fogyasztás által indukált gazdasági visszaesés, másrészt az a bizalmatlanság, amely a szolgáltatókkal és egyes terméktípusokkal szemben alakulhat ki.

Az alacsony pénzügyi ismeretek feltárására az elmúlt években számos felmérés és közvélemény-kutatás készült, amelyekből a teljesség igénye nélkül az alábbiakban emelek ki néhány fontosabb adatot, információt, s tendenciát.

MNB megbízásából indított kutatás főbb tapasztalatai: (2006. augusztus, GALLUP)⁵

- célcsoport: 14-30 éves korosztály;
- az aktuálisan nem használt banki szolgáltatások iránti minimális érdeklődés és ismeret;
- passzív felhasználói attitűd (a többség nem tudatosan utánajárva választ);
- pénzügyi ismeretek megszerzése jellemzően a családtagoktól történik, a pénzügyi kapcsolatot a szülők kezdeményezik;
- magán-nyugdíjpénztár választása döntően munkahelyi ajánlás alapján történik, a megkérdezettek erről rendelkeznek a legkevesebb ismerettel;

⁴ EUR-alapkamat 2005.12.06.: 2,25%, Forrás: EKB, (<http://www.ecb.int/stats/monetary/rates/html/index.en.html>)
CHF-alapkamat 2004.12.31.: 0,72%, Forrás: Svájci Nemzeti Bank

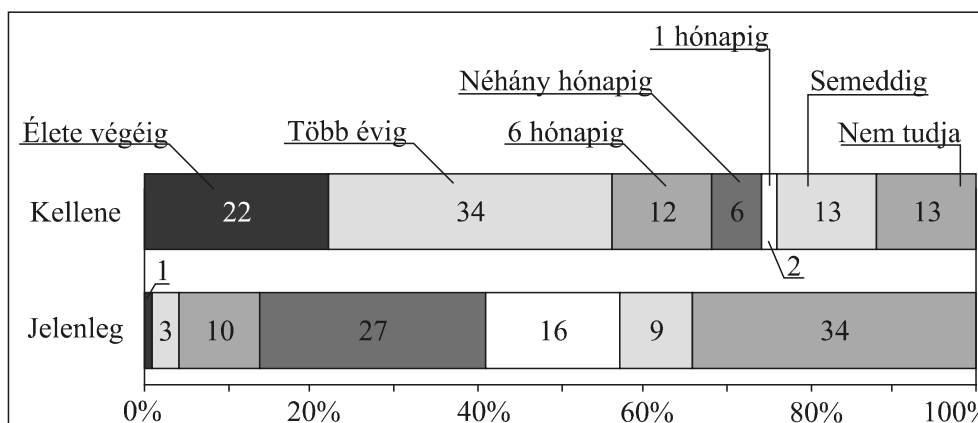
⁵ Forrás: MNB: „A pénzügyi kultúra helye, szerepe és jelentősége az oktatásban, a fiatalok nevelésében” című konferencia, 2006.10.03.

BALÁZSNÉ LENDVAI M.: PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE...

- a pénzügyi nyelvezet hiányos ismerete miatt igény van a személyes tájékoztatásra → gátolja a modernebb értékesítési csatornák igénybevételét;
- ahol oktatnak pénzügyi ismereteket, az egyik leghasznosabbnak ítélt tantárgy.

Az Öngondoskodás Alapítvány, a Befektetési Alapkezelők és Vagyonkezelők Magyarországi Szövetsége és a Marketing Centrum Országos Piackutató Intézet közös kutatásának főbb tapasztalatai (2006. január)⁶

- A magyarok gazdasági ismereteire jellemző adat, hogy a médiában hallható gazdasági beszámolókat, híreket (saját bevallásuk szerint) mindössze 6%-uk érti meg teljesen, 41%-uk csak kisebb részben, 28%-uk pedig alig.
- A legtöbb magyar felnőtt a mának él: ha pénzüik van, azonnal vásárolnak, ha kell, hitelből is.
- Gyakran válunk „presztízs fogyasztóvá”: lényegesen drágább autót, mobiltelefont, lakást veszünk, mint ami a jövedelmünk alapján indokolt lenne.
- Keveset törődünk jövőbeli biztonságunkkal, sokszor nem tervezünk előre, gyakran hiányzik belőlünk a jövőorientált szemlélet.
- A felnőtt magyarok 48%-a érzi azt, hogy eleget tud a befektetési döntések meghozatalához.
- Alacsony a megtakarítási hajlandóságunk: a háztartások 34%-ának nincs semmilyen megtakarítása, félretett pénze. Emellett elavult a megtakarítások szerkezete is, a legtöbb családban folyószámlán vagy otthon, „párnacihában” tartják a pénzt. Mindössze a megkérdezett háztartások 27%-ánál áll három vagy több elemből a családi portfólió.

4. ábra

„Mennyi ideig elég megtakarított pénzünk?”

- Alapvetően kockázatkerülőek a magyarok: a megkérdezettek 70%-ának fontosabb a befektetés biztonsága, mint a hozam, 54% számára pedig a pénzhez való azonnali hozzáférés a legfontosabb szempont.
- A tanulók 63%-a szerint a pénzügyi ismeretek oktatásának az öt legfontosabb iskolai tantárgy közé kellene tartoznia. A diákok számára a földrajznál vagy a biológiánál hatszor fontosabb tantárgynak számítana a pénzügy.

Wall Street Journal Europe- GfK Custom Research WW, „Befektetési barométer” kutatás főbb tapasztalatai (2006. tavasz)⁷

- Ha rendelkezésére állna 7 millió forint, úgy minden ötödik magyar a rövid lejáratú betéteket részesítené előnyben, azaz ilyen betétekbe fektetne be a legtöbbet. Második helyen az egyéb befektetési típusok állnak (11%), ezt pedig fej-fej mellett a kötvények és az életbiztosítások követik – mindkét befektetési forma a megkérdezettek 8-8%-ánál állna első helyen. A részvényeket

⁶ Forrás: <http://www.ongondoskodas.hu/eloadasok.php?id=13>, „Kutatás a magyar lakosság megtakarítási és befektetési hajlandóságáról” (2006. január)

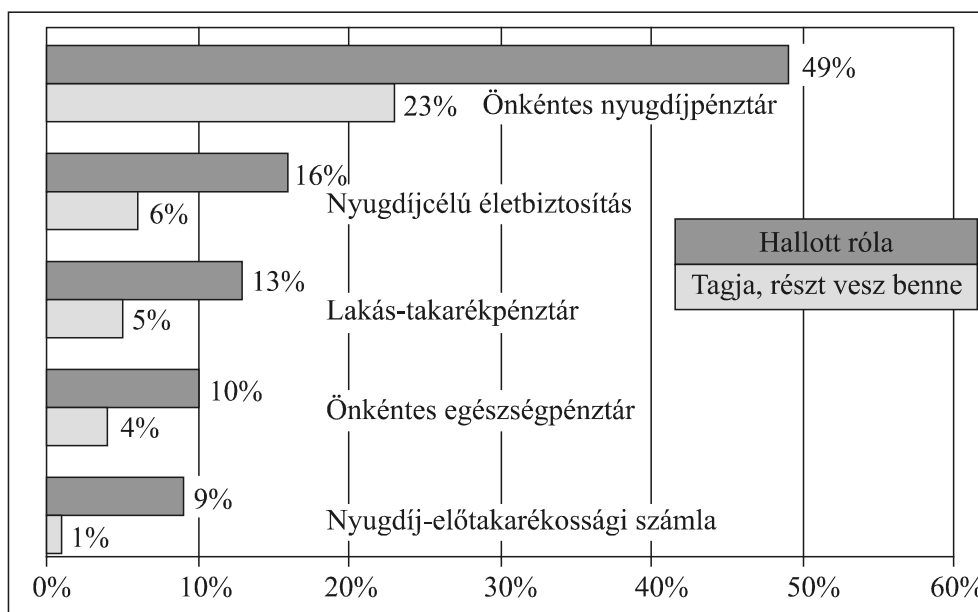
⁷ Forrás: GfK Hungária Piackutató Intézet, <http://www.gfk.hu/sajtokoz/fr4.htm>: „Befektetési barométer”, 2006. tavasz.

BALÁZSNÉ LENDVAI M.: PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE...

még elméleti szinten is kevésbé preferálják: Közép-Európában a válaszadók 8%-a mondta, hogy ha tehetné, részvényekbe fektetne a legtöbbet, ez az arány hazánkban ellenben csupán 4%.

A Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet által végzett „Hogyan készülünk a nyugdíjas éveinkre?” tárgyú kutatás főbb tapasztalatai (2006. június)⁸

- Célcsoport: a 18 és 60 év közötti lakosság nem, életkori csoportok, iskolai végzettség és lakóhely szerint reprezentáló 1500 fős minta személyes megkérdezésével
- Az aktív korú lakosság többsége nem igazán van tisztában a különböző előtakarékosági és öngondoskodási lehetőségekkel:
 - ⇒ A lakosság közel fele hallott már az önkéntes nyugdíjpénztárakról.
 - ⇒ Az összes 18 és 60 év közötti megkérdezett 23 százaléka mondta azt, hogy tagja valamelyik önkéntes nyugdíjpénztárnak.
 - ⇒ Leginkább a jövedelem és a munkahely jellege határozza meg, hogy tagja-e valaki önkéntes nyugdíjpénztárnak.
 - ⇒ A kutatás becslései szerint a 45 évnél idősebb korosztály 38 százaléka nyugdíjazása után könnyen kerülhet nehéz anyagi körülmények közé: ez az a csoport, amelynek nincsen semmilyen komolyabb megtakarítása, nem vesz részt az öngondoskodás formáiban és olyan alacsony a jövedelme (28 százalék), illetve az olyan mértékben származik a szürkegazdaságból (12 százalék), hogy a nyugdíjuk valószínűleg nagyon alacsony lesz.
- A magas öngondoskodási hajlam főleg a magas jövedelműekre jellemző, de a 45 évnél idősebb lakosság 17 százaléka az átlagnál kisebb jövedelme ellenére is gondoskodik a jövőjéről.

5. ábra
„Előtakarékosági pénzügyi formák elterjedtsége”

⁸ Forrás: Medián Közvélemény-és Piackutató Intézet, <http://www.median.hu/object.422b4b4a-474e-4a83-a018-e341ff976570.ivy>: „Hogyan készülünk a nyugdíjas éveinkre? Felmérés a lakosság öngondoskodási hajlandóságáról”

II. A PÉNZÜGYI KULTÚRA NÖVELÉSE A STABILITÁSI ESZKÖZRENDSZER KIEMELT ELEME

Az előbbieken felsorakoztatott kutatási eredmények is rámutatnak, s alátámasztják, hogy Magyarországon nagyon alacsony szintű a pénzügyi kultúra. A különböző pénzügyi szolgáltatók, illetve az állam mind az eszköz, mind a forrás oldalon a fellépő kockázatokat egyre inkább közvetlenül áthárítják a leggyengébb kockázatkezelési ismeretekkel és tapasztalatokkal rendelkező szektorra, a háztartásokra, akik egyre inkább a pénz- és tőkepiaci sokkok végső elnyelőjévé válnak. Ezt felismerve a pénzügyi kultúra növelése – a pénzügyi intézmények szabályozása és a fogyasztóvédelem mellett – annak a keretrendszernek a részévé vált, amely a gazdasági növekedést és stabilitást kívánja szolgálni.

A következőkben tekintsük át:

- az elmúlt években a pénzügyi kultúra növelése érdekében tett fontosabb intézkedéseket, lépéseket, s erőfeszítéseket,
- valamint azokat az intézményeket, szervezeteket, amelyek egyrészt feladatkörükből, másrészt társadalmi elkötelezettségükből fakadóan próbálják fejleszteni a pénzügyi kultúrát.

II/1. A pénzügyi kultúra fejlesztése - az eddigi lépések, s a jövőbeni elképzelések tükrében

Magyar Nemzeti Bank Rt. (MNB)

A pénzügyi stabilitás megteremtéséhez a Jegybankkal közösen számos magyar jogalkotó és jogalkalmazó valamint önszervezendő intézmény járul hozzá. (PM, PSZÁF, ÁSZ, BM, GKM, Bankszövetség, a bíróságok stb.) A pénzügyi stabilitás biztosításának monetáris politikai vetülete is van, ugyanis a kiszámítható gazdasági környezet nagymértékben elősegíti az infláció mérséklését, az árstabilitás fenntartását és az egyéb jegybanki célok elérését.

A Magyar Nemzeti Bank felismerve az alacsony szintű pénzügyi kultúra stabilitást veszélyeztető tendenciáit, elindította a Pénzügyi Stabilitás Szakterület berkein belül 2006 elején „A pénzügyi kultúra fejlesztési projektet”, amelynek fókuszában a pénzügyi nevelés áll. A pénzügyi nevelés fogalmát az OECD az alábbiak szerint határozza meg: *„olyan folyamat, mely során a fogyasztó/befektető – információ, oktatás és/vagy független tanácsadás révén – egyre jobban megérti a pénzügyi termékeket, koncepciókat és kockázatokat. Képességeket és bizalmat alakít ki a fogyasztóban, mely segít a pénzügyi kockázatok és lehetőségek jobb megértésében, megfelelő információk alapján a döntéshozásban. A fogyasztó ismerje, hogy kitől lehet segítséget kérni, illetve tudjon más hatékony eszközöket alkalmazni az anyagi jólét növelése céljából.”*⁹

Ez alapján a pénzügyi nevelés három pillére:

- 1) Információnyújtás: a háztartások pénzügyi helyzetüket hosszú évekre befolyásoló döntéseinél elengedhetetlen, hogy megfelelő információkkal rendelkezzenek. Megfelelőnek az az információ tekinthető, amely széleskörű, könnyen és olcsón hozzáférhető, valamint közérthető.
- 2) Tanácsadás: a fejlett pénzügyi közvetítéssel rendelkező országokban növekszik a háztartási pénzügyi tanácsadással foglalkozó profit és nonprofit cégek jelentősége. A pénzügyi tanácsadás az aktuális általános pénzügyi folyamatokat figyelembe véve termékeket javasol, s segíti a fogyasztót abban, hogy a már megszerzett ismereteit a legjobban hasznosítsa.
- 3) Oktatás, képzés: a pénzügyi oktatás célja, hogy a háztartások képessé váljanak a pénzügyi fogalmak és koncepciók megértésére. Tárgya szerint háromféle képzést célszerű megkülönböztetnünk:
 - Általános monetáris ismeretek: pénz értéke, infláció, kamat, árfolyam, stb.
 - Magánszemélyek általános pénzügyei: hitelek, megtakarítások, háztartási költségvetés összeállítása, öngondoskodás, stb.
 - Célzott képzési programok: előre meghatározott célcsoportnak (pl. fiatal házasok) és pénzügyi célnak (pl. lakásvásárlás) megfelelő oktatás.

⁹ Forrás: <http://www.oecd.org/publications/Policybriefs>, July 2006. Improving Financial Literacy, Analysis of Issues and Policies, OECD 2005.

BALÁZSNÉ LENDVAI M.: PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE...

Vegyük sorra, s tekintsük át azt az eszköztárat, amelyet az MNB a fenti prioritások mentén már alkalmaz, illetve tervez a pénzügyi kultúra fejlesztéséért:

1) Látogatóközpont

Az MNB Látogatóközpont 2004 márciusában nyitotta meg kapuit a nagyközönség előtt, abból a célból, hogy a diákok és a felnőtt lakosság közelebbről megismerkedhessen a pénz világával. Ehhez a Látogatóközpont kisfilmjeivel, számítógépes oktatóanyagával, korosztályokra lebontott termékismertetőivel, a szakkönyvtár szolgáltatásaival, játékos eszközeivel, s szakmai előadásai-val járul hozzá. A központot évente több mint 40 000 látogató keresi fel.

Az idei évben tervezik egy hatékonyságvizsgálat elkészítését, amelyben választ keresnek arra, hogy a Látogatóközpont mennyiben járult hozzá a kitűzött célok eléréséhez, elsősorban persze a pénzügyi ismeretek bővítéséhez.

2) „Monetary – közgazdálkodj okosan” vetélkedő

Középiskolásoknak szóló vetélkedősorozat 2006 januárjában indult, és a csapatok három fordulón keresztül juthattak el a döntőbe, ahol a monetáris politika mechanizmusát bemutató szimulációs feladatot kellett megoldani a csapatoknak. A Monetary olyan oktató-ismeretterjesztő országos verseny, amely mind az ifjúság, mind a felnőtt lakosság számára fontos és hasznos információkat közvetít. Célja, hogy a gazdaság látszólag bonyolult folyamatait egyszerű, közérthető formában tárja a fiatalok elé, s megvilágítva az egyes, első látásra nehezen érthető gazdasági döntések okait és lehetséges következményeit. A verseny tematikájában az idén szerepelnek már az általános pénzügyi ismeretek is. A verseny online selejtező első három fordulójában kifejezetten alap pénzügyi kérdésekre kell választ adni, valamint az elődöntők során a monetáris téma mellett egy pénzügyi kultúrához kötődő témában is kell esszét írni és prezentálni. A vetélkedő terv szerint kb. 1 000-1 500 középiskolást ér el. A játék persze jelentős nyereményekkel is kecsegtet, a tavalyi nyertesek között összesen 2,6 millió forintot osztottak szét.

3) „A pénz nyomában” – Stúdium program

A Stúdium programmal a felsőoktatásban tanuló hallgatókat próbálja megmérettetésre csábítani a Jegybank különböző, aktuális témákban. A pályázaton részt vehet minden hazai és határon túli magyar felsőoktatási intézményben tanuló, első diplomáját megszerző diák. A tanulmány-pályázat nyertesei a pénzjutalom mellett egyéb meglepetésekkel kerülnek díjazásra (könyvvásárlási utalvány, oklevél, puzzle-játék stb.).

4) Tájékoztató anyagok

Kiemelendők a nyomdai kiadványok is, amelyek általános, vagy célcsoport és üzenet specifikus információkat tartalmaznak. Rendszeresen készülnek szórólapok (max. 2 oldal üzenet és/vagy célcsoport specifikusan, ezek terjesztése elsősorban a Látogatóközponton vagy a középiskolákon keresztül történik.

A kutatás és az életciklus elemzés eredményeire építve 4-8 oldalas színes, információs kiadvány elkészítését is tervezik a középfokú oktatásban résztvevő végzősök számára. A kiadvány célja, hogy olyan ismereteket adjon át, amelyek a felnőtt életbe kilépve segítik a tudatos pénzügyi döntések meghozatalát, s a biztos termékhasználatot. A kiadványt az oktatási tárca támogatásával tervezi eljuttatni az MNB a diákokhoz.

5) MNB Hírlevél

2003. januártól kezdődően jelenik meg a Jegybankunk című hírlevél, amely tájékoztatást ad az MNB-ben történő főbb eseményekről, fontosabb hírekről, továbbá mindig bemutatásra kerül egy-egy a Jegybank feladatához, tevékenységéhez kötődő aktuális téma. (pl.: devizahitelek, a jegybanki alapkamat, árstabilitás, stb.) A hírlevél letölthető az MNB honlapjáról.¹⁰

¹⁰ Jegybankunk hírlevél elérhető: http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbh_u_newsletter

BALÁZSNÉ LENDVAI M.: PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE...

6) MNB-szemle¹¹

2006. júniusban jelent meg a Magyar Nemzeti Bank legújabb kiadványa, az MNB-szemle. A magyar és angol nyelvű füzet célja, hogy közelebb hozza az olvasókhöz a jegybankban folyó szakmai munkát, a kutatások, elemzések legfontosabb eredményeit. A félévente megjelenő szemlében olyan anyagok kapnak helyet, amelyek rövid, tömör és könnyen olvasható formában adnak tájékoztatást a magyar gazdaság közérdeklődésre számot tartó folyamatairól, aktuális kérdéseiről.

7) Sajtókapcsolatok

Sajtóközlemény és háttéranyagok publikálása, eseményekhez, eredményekhez kapcsolódóan, pl. kutatások eredményei, tájékoztató anyag a végzősöknek, együttműködések, konferenciák stb.

6) Rendezvények

- MNB Klub: egy-egy szakmai terület által kutatott téma, tanulmány ismertetése a sajtó és az elemzők részvételével.
- Pénzügyi kultúra konferencia: a témával foglalkozó konferencia és kerekasztal beszélgetés. Meghívottak: általános és középiskolai tanárok, OM, PSZÁF, PM, és egyéb szakmai és civil szervezetek képviselői valamint a sajtó. Célja az MNB szerepvállalásának aktív kommunikálása az érintettek és a sajtó figyelmének a témára irányítása. Ebben a témában már megrendezett konferenciák:
- „A gazdaság navigátora”. A Magyar Nemzeti Bank szerepe a magyar gazdaságban és a pénzügyi kultúra fejlesztésében, 2005. december 08.
- „Pénz, tudás, gyarapodás- pénzügyi ismeretek az oktatásban”, 2006. október 03.

9) Online megjelenés

Honlap elérhetősége: www.mnb.hu – a várhatóan 2007-ben megújuló honlapon, külön „pénzügyi kultúra, pénzügyi ismeretek” felület nyitását tervezik, amelyen belül válna elérhetővé minden összegyűjtött, a nagyközönség számára publikus és hasznos információ. Itt lehetőség lenne a tájékoztató kiadványok online letöltésére is, csakúgy, mint az előadások vagy oktató filmek elérésére.

A pénzügyi kultúra szerepét kiemelve, a jövőben egy különálló minisite elkészítését is célul tűzték ki, a www.penzugykultura.hu – elérhetőséggel, ahol külön felületen egy helyen, interaktív formában lennének elérhetőek az információk. A felület lehetőséget biztosítana egy esetleges oktatási modul, e-learning felület kialakítására is.

10) Szakmai együttműködések

Az MNB a pénzügyi kultúra fejlesztése érdekében számos szervezettel működik együtt, hogy egymás munkáját segítve, s kiegészítve minél hatékonyabban tudják a küldetésüket teljesíteni.

Öngondoskodás Alapítvány: a Budapesti Értéktőzsde (BÉT) és számos piaci pénzügyi és nem bankszektori szereplő kezdeményezésében alapított szervezet, vállalt célja szintén a pénzügyi kultúra fejlesztése, elsősorban arról az oldalról, hogy a háztartások minél szofisztikáltabbak legyenek a termékkör kiválasztása kapcsán. Az MNB-vel való együttműködésre nyitottak, már közös program is került megrendezésre a pénzügyi kultúra fejlesztéséhez kapcsolódóan. Az Öngondoskodás Alapítvány honlapján alapos leírásokat találhatunk az egyes pénzügyi konstrukciókról, különböző élethelyzetekhez próbálnak befektetéseket ajánlani. Az idén egy digitális tananyagot fejlesztettek ki, amely játékos, egyszerű és érthető nyelven megírt képregény formájában kalauzolja el a diákokat a pénzügyek rejtelmes világába. A két főszereplő Beni és Ali kalandjaik során megismerik, hogyan működik a bankrendszer, mi az MNB feladata, mit csinál egy bróker, hogyan működik a tőzsde, vagy hogy miként kereshetnek pénzt az értékpapírpiacokon. Az idei tanévben 60 középfokú tanintézmény kezdi meg a tananyag oktatását, amelyhez 15 – 15 milliós támogatást biztosított az alapítvány és a Gazdasági és Közlekedési Minisztérium. Az alapítvány legújabb célpiacának a könyvelőket tekinti, a honlapjukon számukra nyitottak meg nemrégiben egy olyan linkgyűjteményt, amely a különböző befektetési

¹¹ Forrás: http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_pressreleases_2006&ContentID=8069

BALÁZSNÉ LENDVAI M.: PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE...

szolgáltatásokról nyújt hasznos információkat, könyvelési technikákat, s egyéb aktualitásokat. Említésre méltó a BÉT kezdeményezésére indított „Tőzsdemágus” néven bevezetett honlap, amelynek célja az online kereskedés népszerűsítése, ismeretterjesztés és új célcsoportok megnyerése a tőzsde mint befektetési forma számára.

Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete, Gazdasági Versenyhivatal, Pénzügyminisztérium: elemző szakmai, a stabilitási területhez közvetlenül kötődő folyamatos együttműködés zajlik ezen intézményekkel.

OM/Sulinet: az Oktatási Minisztérium, mint felelős tárca természetes és megkerülhetetlen szövetséges a projektben. A Sulinet program, olyan információs felület, amellyel való együttműködés megsokszorozhatja azok számát, akik az MNB üzeneteivel találkoznak, információs bázis, s megjelenési lehetőség. Az MNB és az Öngondoskodás Alapítvány közösen fellépve lobbiznak annak érdekében, hogy a pénzügyi ismeretek tantárgy kerüljön bele a Nemzeti Alaptantervbe, s valamennyi középiskolában kötelező legyen az oktatása.

Kapcsolat egyéb országok jegybankjaival: pl. jegybanki látogatások, közös konferenciák, előadások szervezése stb.

11) Szponzoráció

Preferálják az olyan szervezetek, civil kezdeményezések, oktatási intézmények/projektek létrejöttének és munkájának megvalósítását, amelyek az MNB céljaival harmonizálnak, azt erősítik.

Pénzügyi Szervezetek Állami Felügyelete (PSZÁF)

A Felügyelet az Európai Unió felügyeleti közösségének tagjaként, az integrálódó pénzügyi piacon:

- biztosítja a pénzügyi piacok megbízható, folyamatos és átlátható működését;
- erősíti a pénzügyi piacok iránti bizalmat;
- előmozdítja a pénzügyi piacok tisztességes versenyen alapuló fejlődését;
- védi a piaci szereplők jogos érdekeit;
- szolgálja a fogyasztói döntések kockázatának csökkentését a szükséges információk hozzáférhetőségének biztosításával;
- aktívan részt vesz a pénzügyi bűnözés visszaszorításában.

A PSZÁF hatósági feladatainak elvégzésén túlmenően folyamatosan törekszik arra, hogy szakmai információkat nyújtó rendezvények szervezésével segítse a felügyelt intézmények szabályos és zökkenőmentes működését.

Az MNB-vel szorosan együttműködve vállal kiemelt szerepet a pénzügyi ismeretek bővítésében. Felismerésre került, hogy a fogyasztóvédelmi tevékenység és a pénzügyi kultúra növelése egymást kölcsönösen kiegészítő eszközrendszer, hiszen: (1. táblázat)

- A pénzügyileg műveltebb háztartás jobban képes fogyasztói jogaival élni,
- A megfelelő tájékoztatási kötelezettség előírása és betartatása hozzájárul a háztartások pénzügyi ismereteinek bővüléséhez.

1. táblázat

„Fogyasztóvédelem és pénzügyi kultúra – egymást kölcsönösen erősítő eszköztár”¹²

Fogyasztóvédelem	Pénzügyi kultúra
jogi és szabályozási eszközök	oktatás
döntéshez szükséges információ átadása	a döntéshez szükséges információ megértetése
meggátolja a szolgáltatók erőfölénnyel való visszaélését (versenysemlegesség)	a felkészült fogyasztó nagyobb versenyre készíti a pénzügyi közvetítőket
védelmet nyújt, aminek ára lehet a csökkenő választási szabadság és mozgástér	lehetőséget kínál a kibővült, de kockázatosabb mozgástér előnyeinek kihasználására

¹² Forrás: MNB: „A pénzügyi kultúra helye, szerepe és jelentősége az oktatásban, a fiatalok nevelésében” című konferencia, 2006. 10. 03.

BALÁZSNÉ LENDVAI M.: PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE...

A fentiekben leírt gondolatokat tükrözi vissza a PSZÁF honlapja is – elérhetősége: www.pszaf.hu –, amelyen barangolva az érdeklődők számos értékes információhoz juthatnak a „fogyasztóknak” címzett linkek megnyitásával. A kiadványok között a „Pénzem és a ...”, a „Szánjon egy percet a ...”, valamint az „Amit a ...-ról tudni kell” című tájékoztató anyagok a piacon megtalálható valamennyi pénzügyi termék részletes, érthető nyelvezetű bemutatását tárják elénk. A „Válasszon terméket” link megnyitásával termékösszehasonlító táblázatok segítik a döntés előtt álló ügyfeleket a megfelelő banki, befektetési, nyugdíjpénztári és biztosítási szolgáltatások kiválasztásában. Ezekből a kiadványokból színes prospektus formájában az ügyfelek az egyes szolgáltatóknál is tájékozódhattak. A hazai felügyelet készített középiskolák számára általános háztartási pénzügyekről szóló oktatóanyagokat és oktatófilmeket is. Több szabályozási lépés is történt a háztartások jobb informálására, például a THM és kockázatfeltáró nyilatkozat bevezetése által. Említésre méltók a „Figyelemfelhívó közlemények” és a legújabb kezdeményezésként bevezetett „Panaszkezelési tájékoztató” is, amelyet minden negyedéven megjelenít a PSZÁF a honlapján a hozzá beérkezett írásbeli és szóbeli panaszok főbb jegyének összefoglalásával és statisztikájával.

A Felügyelet célja e kezdeményezéssel is a piac átláthatóságának növelése, a fogyasztók és a pénzügyi szféra valamennyi szereplőjének hatékonyabb tájékoztatása. Kiemelendők az egyéb szakmai szervezetekkel való szoros együttműködések is, így például az Országos Betétbiztosítási Alappal (OBA), a Befektetővédelmi Alappal (BEVA), a Befektetési Alapkezelők Magyarországi Szövetségével (BAMOSZ) stb.

II/2. A pénzügyi kultúra fejlesztése – a továbblépés lehetséges irányai, eszközei és akadályai

Láthatjuk, hogy az elmúlt években az információforrások tárháza bővült, s számos termékismertetési, összehasonlítási forrás illetve egyéb változatos eszközök kerültek bevetésre a pénzügyi kultúra fejlesztése érdekében.

Az úton, amely a kitűzött küldetés minél hatékonyabb megvalósításához vezet, a kezdeti lépéseket megtettük, azonban a továbbhaladás még számos kérdést, problémát, s akadályt vet fel, amelyek sürgető orvoslásra várnak. Vegyük tehát sorra az alábbiakban ezeket a tényezőket:

- **Internethasználat korlátozott elterjedése¹³**

A Medián Közvélemény- és Piackutató Intézet 2006 nyarán készített felmérése szerint: a 14-70 éves korú népesség 40 százalékának van internethozzáférése. A legtöbben otthon kapcsolódnak a világhálóra. Ez az adat rögtön felveti a kérdést, hogy a lakosság fennmaradó 60 százalékához, hogyan jutnak el a szükséges információk, hisz láthattuk, hogy a források tára széles, de többségében online verzióban érhetőek el. Az internet hozzáféréssel nem rendelkezők tehát elsősorban a televíziós reklámok, a nyomtatott sajtó, a köztéri plakátok, a prospektusok, s a postaládákban megbújó szóróanyagok által közvetített információkból tájékozódnak, amelyek célja alapvetően a figyelemfelkeltés, a termékek népszerűsítése.

- **Független, a háztartások pénzügyi tanácsadására szakosodott cégek nem alakultak ki**

Az ilyen jellegű tanácsadás legnagyobb problémája a finanszírozásban rejlik. A háztartások általában nem, vagy csak kismértékben hajlandóak fizetni az ilyen jellegű szolgáltatásokért. Ezért a különböző szolgáltatók általában tranzakció alapú tanácsadási díjat kötnek ki, amely viszont azzal a kockázattal járhat, hogy az értékesítési, önfenntartási cél felülkerekedik a tényleges tanácsadáson. Ebből fakadóan fontos, hogy a tanácsadó független legyen, azaz ne függjön a háztartás döntéseinek következményeitől, mert ezáltal biztosítható leginkább az ügyfél érdeke.

- **Pénzügyi közvetítő intézmények bevonása a „Pénzügyi kultúra” projektbe**

A pénzügyi szféra többségében a szűken vett értékesítést ösztönző (becsalogató) marketingre költ, míg az ügyfelek jobb tájékoztatásával kevésbé törődnek. Pedig fontos lenne, hogy minél több

¹³ Forrás: Medián Közvélemény-és Piackutató Intézet, <http://www.median.hu/object.eae3e33e-61ed-462d-9c87-65b3bc9d2743.ivy>: „Internethasználat Magyarországon”, 2006. június.

BALÁZSNÉ LENDVAI M.: PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE...

pénzügyi szolgáltató felismerje, hogy a hosszú távú ügyfélkapcsolat, s az ügyfelek fizetőképességének fenntartása érdekében a háztartásokat segítenie kell a pénzügyeikkel kapcsolatos kockázatok kezelésében, valamint megfelelő tanácsadásban kell részesíteni őket pénzügyi döntéseikről, s ezek lehetséges következményeiről. Ennek megvalósításához a pénzügyi közvetítő intézmények összefogott szövetségére lenne szükség, amely kiemelt pillérévé válhatna mind a tanácsadási mind a képviselői funkcióknak.

- ***A vállalkozások érdekeltté tétele a programban***

A munkavállalók többségének sem motivációja, sem ideje nincs a tanulásra, illetve a korábban megszerzett tudásuk frissítésére. Fontos lenne, hogy a munkahely által szervezett képzési programokba beépítésre kerüljön a pénzügyi képzés, amelyre minél szélesebb körben kellene toborozni a résztvevőket, függetlenül attól, hogy milyen szakterületen dolgoznak. Ez megvalósítható lenne például a mindenki által jól ismert tűz-és munkavédelmi oktatáshoz hasonlóan, amelyen mindenki részvétele kötelező.

- ***A marketing eszköztárának intenzívebb bevonására van szükség***

A továbblépés gátjainak leküzdésében ígéretes lehet a marketing-ezen belül is kiemelten a PR-által kínált közönség hatékony bevetése, annak érdekében, hogy az új szemléletmód – a pénzügyi jellegű ismeretbővítés, s a felelősségteljes döntés iránti igény – a társadalom minél szélesebb csoportjához eljusson, s tudatosításra kerüljön. A lehetséges eszközök: pl. országjáró karaván pénzügyi témájú előadásokkal, pénzügyi szakkiállítások szervezése, konzultációs ügyfélszolgálat, szimpóziumok stb.

III. A PÉNZÜGYI KULTÚRA MINT A TUDÁSALAPÚ GAZDASÁG EGYIK FONTOS ÉPÍTŐKÖVE

Modern korunkban az információk óriási mennyiségével kell megküzdenünk. Napjainkban az értékteremtés nem az információ, hanem a tudás előállítás, vagy legalábbis annak elősegítése. Az információáradatból rendszerezett, célirányos, speciális tudást előállítani azonban nem kis feladat.

A pénzügyi kultúra növelésére irányuló projekt célja is kettős: egyrészt az ismeretek, információk eljuttatása minél szélesebb körbe, másrészt pedig az elsajátítottak ésszerű gyakorlati hasznosításának tudatosítása. Ezáltal ugyanis a háztartások a tágabb, de kockázatosabb mozgástér előnyeit ki tudják használni, azaz képesek lesznek a kockázatok felismerésére és kezelésére. A program megvalósítása nem elhanyagolható társadalmi költségekkel jár, azonban jelentős jóléti haszonnal is kecsgethető, hiszen:

- A pénzügyileg képzettebb háztartások élni tudnak a kibővült mozgástérrel, amely a jólét növekedéséhez vezethet.
- A pénzügyi közvetítést a tájékozott, felkészült fogyasztó nagyobb versenyre készíti, ugyanakkor a fogyasztó kockázattudatosabb viselkedése révén alacsonyabb hitelezési veszteségeket okoz a szektornak.

Úgy gondolom, hogy a tudásalapú gazdaság megteremtésének egy fontos fundamentumát képezi a pénzügyi kultúra, ezért is érdemes kiemelt prioritást a fejlesztése érdekében tett valamennyi erőfeszítés. Hosszú út vezet ahhoz, míg az építőkövek a helyükre kerülnek, de egy jól működő, hatékony pénzügyi képzési programmal, egy célirányosan kidolgozott marketingprogrammal valamint az állami és a magánszféra közös összefogásával megteremthetők azok a biztos alapok, amelyekre építve egyre több jóléti lehetőség kihasználása előtt tárulhatnak ki a kapuk.

IRODALOMJEGYZÉK

DOBÁK PÉTER, SÁGI JUDIT: Fogyasztási hitelek: növekvő eladósodottság? Hitelintézeti Szemle, 2005. negyedik évfolyam 1. szám

CSATH MAGDOLNA: Tudásunk és menedzselése, Marketing & Menedzsment, 2001/2.

SÁRVÁRY MIKLÓS: Tudáscsere és tudásteremtés, Marketing & Menedzsment, 2003/1.

BALÁZSNÉ LENDVAI M.: PÉNZÜGYI KULTÚRÁNK FEJLESZTÉSE...

Új Nyugdíj-előtakarékossági Számla, pilléravatás, Figyelő, 2006.január 5-11.
Public Relations Activities of the Bank of Japan and Its approaches to Financial Literacy education, Public Relations department Bank of Japan, September 2005.
<http://www.oecd.org/publications/Policybriefs>, July 2006
Improving Financial Literacy, Analysis of Issues and Policies, OECD 2005.
http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnbhu_stabil&ContentID=7875: Jelentés a pénzügyi stabilitásról (2006.április)
[http://www2.pm.gov.hu/web/home.nsf/portalarticles/CAC3F4F5529CF41AC12571DC00429B43/\\$File/KP_2006_szeptember_final_HU.pdf](http://www2.pm.gov.hu/web/home.nsf/portalarticles/CAC3F4F5529CF41AC12571DC00429B43/$File/KP_2006_szeptember_final_HU.pdf): Magyarország Konvergencia Programja 2005-2009. (2006. szeptember)
<http://www.nfh.hu/index.nfh?r=&v=&l=&p=umfttartalom>: Új Magyarország Fejlesztési Terv, Foglalkoztatás és növekedés-2007-2013.
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_lk: Látogatóközpont
http://www.mnb.hu/Engine.aspx?page=mnb_lk_aktualitasok_tanaroknak&ContentID=8877
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=lk_studium_2006
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_penzugyistabilitas
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_mnbszerepe
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_penzstab_penzkozv
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_newsletter: Jegybankunk hírlevél (2004/11.,2006/03.,..)
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_pressreleases_2006&ContentID=8069
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_pressnews&ContentID=8891: „Újra indul a Magyar Nemzeti Bank „Monetary - közgazdálkodj okosan” országos vetélkedősorozata”
http://www.mnb.hu/engine.aspx?page=mnbhu_pressnews&ContentID=7870: „Több mint 1000 diák versengett a Magyar Nemzeti Bank Monetary-vetélkedőjének fődíjért”
http://www.pszaf.hu/engine.aspx?page=pszafhu_fogyasztoknak
http://www.pszaf.hu/engine.aspx?page=pszafhu_valasszontermeket
http://www.pszaf.hu/engine.aspx?page=pszafhu_johatudjuk
http://www.pszaf.hu/engine.aspx?page=pszafhu_apanaszokrol
http://www.pszaf.hu/engine.aspx?page=pszafhu_tanuljonpenzugy&switch-content=pszafhu_tanuljonpenzugy_20050728_3&switch-zone=Content%20Zone%204&switch-render-mode=full
http://www.pszaf.hu/engine.aspx?page=pszafhu_kiadvanyok
http://www.pszaf.hu/engine.aspx?page=pszafhu_panaszavan
http://www.pszaf.hu/engine.aspx?page=pszafhu_idosorok
<http://www.median.hu/object.eae3e33e-61ed-462d-9c87-65b3bc9d2743.ivy>: „Internethasználat Magyarországon”, 2006. június
<http://www.median.hu/object.422b4b4a-474e-4a83-a018-e341ff976570.ivy>: „Hogyan készülünk a nyugdíjas éveinkre? Felmérés a lakosság öngondoskodási hajlandóságáról”
<http://www.gfk.hu/sajtokoz/fr4.htm>
<http://www.ongondoskodas.hu/befektetesekek.php>
<http://www.ongondoskodas.hu/kalkulator.php>
<http://www.ongondoskodas.hu/alapitvanyrol.php>
<http://www.ongondoskodas.hu/eloadasok.php?id=13>
<http://www.ongondoskodas.hu/konyvelo/>
<http://www.ongondoskodas.hu/konyvelo/ertekpapirok.html>
<http://www.ongondoskodas.hu/konyvelo/ugyletek.html>
<http://www.sulinet.hu/beniani/>
<http://www.tozsdemagus.hu/tozsdemagus1?rn=94006>
<http://www.tozsdemagus.hu/index.php?lap=kutatas>